

TÅGEFYRSTER OG NORSK SATIRE

Anmeldelse af Birgit Kirkebæk

Arne Klyve & Jon Severud:
Ordbok for underklassen.
Slå tilbake mot byråkratispråk og
nyord fra næringslivet.
 Forlaget Spartacus, Oslo.
 Kr. 299,-.

”Vi er ikke i krig med Libya. Vi er med i en internasjonal væpnet konflikt”, sagde forsvarsminister Grete Faremo til Morgenbladet den 15. marts 2011. I Klyves og Severuds bog præsenteres hun som ”Fredsmi­nister Grete Faremo. Arbeiderpartiets språklige tåkefyreste” (s. 73). Selv om mange passager i denne bog relaterer sig til norske forhold, så er det opmun­trende læsning også for en dansker, der er godt træt af tågesnak og sproglige omskrivninger, der skal få nedskæringer og nedvurderinger til at glide ned hos en befolkning, der stadig tror på, at ord kan have sandhedskraft. Det er godt at få forståelse for, hvor ordet ”problem” egentlig er blevet af. Det hedder ikke længere problem, hvis man vil bevare sin ansættelse og gå for at være effektiv og innovativ. Nu hedder det udfordring. Slå op i ordbogen under ”positiv tænk­ning” og læs et af de dokumenterende citater, der ind­ledes sådan: ”Du kan nå så langt du vil, hvis du bare vil det sterkt nok! Det finnes ikke problemer, bare utfordringer” (s. 100).

Forordet er skrevet af Morten Strøksnes. Han skriver, at New Public Management (NPM) er ”en slags kjempeblekksprut som holder de lange tentaklerne sine rundt norsk offentlig sektor. Gjennom konkurranse­utsetting, internfakturering, stykkprisfinansiering, fiktiv måloppnåelse og liknende prinsipper skulle det offentlige bli mer dynamisk og lønnsomt. NPM har utvilsomt endret Norge, men de ”negative bieffek­tene” er ofte katastrofale. Det handler om hvordan of­fentlig sektor er organisert, hva vi tenker og føler om det offentlige og fellesskapet – og om det norske språket” (s. 7). Han skriver, at NPM sproget i teorien handler om rasjonel målstyring, resultatorientering og øget effektivitet, men at det i praksis ofte giver sig ud­tryk i mere bureaukrati og ansvarsfraskrivelse (s. 8).

Klyve og Severud skriver i indledningen, at sproget har magt over tanken, fordi det sprog, der anvendes, gør det vanskelig at tænke i andre baner. På den måde kan sproget ”brukes til å utelukke andre fra

meningsberettigelse og deltakelse” (s. 16). Et af de bedste indfald i bogen er listen ”Språkhjelpen for utredere: Tips til nye titler”. Et eksempel er ny titel til udsagnet ”I første række”. Den foreslåede nye titel er: ”På bakerste benk”. ”Rett til læring” bliver til ”Plikt til næring” og ”Frivillighet for alle” bliver til ”Tvang for de få”.

Lad os gå ind på et enkelt opslag. Valget faldt på **Bestiller – utfører**. ”Bestiller-utførere modellen utgjør selve grunnstrukturen for markedsinspirerte forvaltningsreformer (New Public Management) og er en nødvendig forutsetning både for anbudskonkurransen og brukervalg” (s. 31). Pointen er, at der skal ske en adskillelse mellem de, der definerer et behov og de, der skal producere tjenesten. Foreslåede ord til at lede en videre på sporet af meningen med dette er:

- Anbud (Honnørord for prisdrivende byråkratisering) (s. 18)
- Modernisering (en formildende omskrivning av all slags økonomisk nedskjæring og forfall [...])(s.90-91).
- Bestillerkompetanse (God og tilgjengelig helsefaglig bestillerkompetanse [som] en etterspurgt ressurs [...]) (s. 67).
- Nedbygging (Nedbygging er gjerne synonymt med å innstille, stenge, bringe til opphør, stanse eller gi opp [...] Skoler legges ikke ned lenger, de bygges ned eller opprives”) (s. 93).
- Effektiviseringsgevinst (Mainstream politikernesnakk og hyppig brukt begrep i valgkamper. Det handler som regel om å spare penger eller om omfordeling av overskudd til de som har mye fra før) (s. 44).
- Brukerorientering (Oss er i dag en kunde født) (s. 34)
- Endringsledelse (Klisjeer som målfokus, virksomhetsfokus og endringsorientering [og] et omstillingstempo som de færreste begriper noe av) (s. 46).

Mange af bogens eksempler og citater relaterer sig naturligt nok til en norsk virkelighed, men alligevel er der meget at grine af og tænke over, for ikke at sige at harmes over, når vi oversætter ideen til dansk. Victor Klemperers bog om ”Det tredje Riges sprog” lurer bag ved den latter, som Klyve og Severuds bog fremkalder. På den baggrund bliver bogen pludselig dybt alvorlig. Hvornår mon der kommer et tilsvarende oprør på dansk? At tankerne er der, viser eksempelvis Karin Gardes kronik i Kristeligt Dagblad med titlen: Psykiatrien er bundskraber – kan vi være det bekendt? Her skriver hun blandt andet: ”Siden 1990’erne er sundhedsvæsenet i stigende grad blevet styret af new public management-ledelsesmodeller fra det private erhvervsliv med fokus på effektivitet og kontrol, som selvfølgelig må tilgodeses i et ellers ustyrligt og omkostningstungt område som sundhedsvæsenet. Sprogbrugen er dog interessant. Ord som ”accelererende patientforløb” er absolut anvendeligt, når det angår avanceret kirurgi [...] men den model kan ikke uden videre overføres til behandlingen af de svært psykisk syge, som nu med de massive nedlæggelser af døgnpladser kommer i nød” (Kristeligt Dagblads kronik 15. juli 2013). Også i Danmark befordrer brugen af New Public Management ”negative bieffekter” samtidig med, at angsten for som ansat i det offentlige at blive vejret og fundet for let får dette særlige sprogkompleks til at blomstre. Hvem sagde problemer?